

TÉTELEK
az értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirány
z á r ó v i z s g á j á r a
nappali, levelező és esti tagozat (BA) részére

Kérjük, hogy a következő nézőpontok minden feleletben integráns módon jelenjenek meg:

- **A teljes életutat átívelő gondolkodásmód és szemlélet**
- **Emberi jogi modell**
- **Családi rendszerszemléletű megközelítés** szempontjai-lehetőségei az adott témakörben
- **Team-munka** megvalósításának gyakorlati fókuszpontjai az adott témakörben
- **Környezeti hatások szerepe**, hangsúlya az adott témakörben, a környezeti sajátosságokhoz illesztett gyógypedagógiai munkavégzés megvalósításának lehetőségei
- **Intervenció szemlélet**
- **Önreflektív gyógypedagógiai munkavégzés gyakorlata** az adott témakörben

1. Az értelmi akadályozottság fogalomköre

Kulcsfogalmak: fogyatékoság - akadályozottság - képességzavar, differenciáldiagnosztika, a pszichomotoros fejlődés eltérései, hozzáférhetőség

- Az értelmi akadályozottság definíciója (BNO, FNO, AAIDD, bio-pszichoszociális modell)
- Az értelmi fogyatékoság és az értelmi akadályozottság, intellektuális képességzavar fogalomkörének értelmezése
- A pszichomotoros fejlődés élettani alapjai
  - o Az értelmi fogyatékoság, mint állapot kialakulása, okai
  - o A kognitív sajátosságok (csak felsorolás)
  - o Komorbiditás
  - o Differenciál-diagnosztika
- Incidencia, prevalencia; az értelmi fogyatékoság (különösen az értelmi akadályozottság) előfordulási gyakorisága a teljes népességben
- Hozzáférhetőség (társadalmi színterek)

2. Nemzetközi elvek, egyezmények, hazai törvényi szabályozás az értelmileg akadályozott személyek támogatásában, ellátásában

Kulcsfogalmak: normalizációs elv, participáció, kiváltás, integráció-inklúzió, sajátos nevelési igény

- Nemzetközi állásfoglalások és ajánlások (ENSZ, WHO, Európa Parlament stb.)
- A normalizációs elv, kifejlesztői, tartalma, félreértelmezései
- A családi, iskolai és társadalmi integráció (jogi aspektus)

- Az autonómia, a participáció elve, empowerment
- Támogatási szükséglet, szükséglet alapú ellátás - jelentése, jelentősége
- Ésszerű alkalmazkodás és egyetemes tervezés
- Fogyatékosügyei törvények, rendeletek Magyarországon
  - o Ellátáshoz való jog, tankötelezettség
  - o Az intézményi kiváltás elvi alapja, gyakorlati jelentősége
  - o Foglalkoztatás
  - o Szociális ellátás
  - o Támogatott döntéshozatal

3. A kognitív fejlődés sajátosságai, fejlesztése értelmi akadályozottság esetén

Kulcsfogalmak: kognitív funkciók, gyógypedagógiai differenciál-, és fejlődésdiagnosztika, képességprofil-adaptív funkciók, fejlesztési fókuszpontok

- Képesség, jártasság, készség fogalmának pedagógiai szempontú értelmezése, gyakorlati jelentősége az értelmileg akadályozott személyek fejlesztésében
- Kognitív képességprofil és adaptív funkciók kapcsolata, a gyógypedagógus kompetenciái a fejlesztés során
- Kognitív képességstruktúra: érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, gondolkodás jellegzetességei- sajátosságai értelmi akadályozottság esetén
- Kognitív funkciók felmérésének lehetőségei, fejlesztésének fókuszpontjai

4. Didaktika, módszertan az értelmileg akadályozott személyek edukációjának, fejlesztésének, támogatásának szolgálatában – életutat végigkísérő megközelítésben

Kulcsfogalmak: legközelebbi fejlődési zóna, didaktikai alapelvek, didaktikai módszerek, befolyásoló tényezők, individualizáció, pedagógiai tervezés

- Alapelvek (Vigotszkij: legközelebbi fejlődési zóna; fejlődésorientált és cselekvésorientált megközelítés)
- A gyógypedagógiai munka során, a fejlesztési célok meghatározásának menete: prioritások, együttműködés, reális elvárások, ellenőrizhető célok
- Szempontok, elvi megfontolások az ismeretanyag megválasztásában, a tartalmi hangsúlyok kialakításában: életkor, környezet, képesség, hasznosság, érdeklődés
- A didaktikai módszerek megválasztásának menete, a tervezés során megfontolandó szempontok, értelmi akadályozottság esetén domináns módszerek
- Az ismeretanyag adaptációjának, individualizációjának lehetőségei, differenciálás

5. A diagnosztikai munka sajátosságai értelmileg akadályozott személyek esetén, vizsgálati eljárások

Kulcsfogalmak: a diagnosztika fajtái és jelentőségük, multidiszciplináris szemlélet, gyógypedagógiai vizsgálati protokoll, együttműködés a szülővel és

más szakemberekkel, pedagógiai diagnosztika

- A gyógypedagógiai pszichodiagnosztika fogalma és protokollja
- Team munka jelentősége a diagnosztikai munkában, kompetencia határok
- Anamnézis, kikérdezés és megfigyelés: jelentősége, szempontjai
- A gyógypedagógiai vélemény formai és tartalmi aspektusai (egyéni képességprofil meghatározása, leírása és erősségalapú megközelítés)
- A fogyatékoság tényéről szóló közlés jelentősége, a diagnózis-közlés protokollja, a szülővel való kommunikáció hangsúlya-formái a pedagógiai munka során
- A leggyakrabban alkalmazott fejlődési skálák, tesztek, formális vizsgáló eljárások életkori bontásban történő ismertetése
- A folyamat-, és fejlesztésorientált diagnosztikai munka megjelenése az ellátás során, a pedagógusi értékelés-pedagógiai diagnosztika formái, céljai
- A játék, mint diagnosztikus eszköz

6. Az ellátórendszer szerkezete, jellemző szolgáltatások és ellátási formák az értelmileg akadályozott személyek számára

Kulcsfogalmak: jogosultság, szabályozó dokumentumok, gyógypedagógiai dokumentáció, team-munka, civil szféra

- Az intézményrendszer szinterei, felépítése, működése
  - Jogi háttér (15/2013 EMMI rend, 2011.CXC. tv, 32/2012 EMMI rend, 1997. XXXi. tv, 1993. III. tv, 2007. XCIII. tv)
  - Ellátáshoz való jogosultság a teljes életszakaszban (bekerülés, intézményi átjárhatóság, szolgáltatások (a család és a személy számára, kötelezettségek, hozzáférhetőség a szolgáltatásokhoz pl utazási kedvezmények)
  - Tankötelezettség teljesítésének lehetőségei (SHF is!)
  - Munkavállalás lehetőségei (felsorolás szinten)
- Lakhatás lehetőségei
- Team munka
- A gyógypedagógusi dokumentáció megjelenése a törvényi szabályozásban és a gyakorlatban (NAT, kerettantervek, irányelvek, pedagógiai program, tematikus terv, tanmenet, foglalkozástervezet, egyéni fejlesztési terv)
- Érdekvédelmi tevékenységek: a gyógypedagógus intervenció feladatai
- A civil szervezetek szerepe, szülői egyesületek, érdekvédelmi szervezetek

7. A családközpontú kora gyermekkori intervenció

Kulcsfogalmak: korai fejlesztésre jogosultság, komplexitás, gyógypedagógiai tanácsadás, team-munka, funkciófejlesztési területek, együttműködés a szülővel, utazó gyógypedagógus

- A családközpontú kora gyermekkori intervenció fogalma, célkitűzései, alapelvei, célcsoportja
- A korai gyógypedagógiai segítségnyújtás gyakorlati megvalósulása, helyzete hazánkban, szabályozási-finanszírozási háttér

- A gyógypedagógus feladatai a kora gyermekkori ellátás során, az intervenció szemlélet tükrében
- Transz-, és interdiszciplináris team-munka
- A funkciófejlesztés területei, gyógypedagógiai módszerek
- Terápiás eljárások indikációi, a szakmák közötti együttműködés gyakorlata
- Utazótanári ellátás a korai fejlesztésben a kora gyermekkori intervencióban

8. Élethosszig tartó egyéni komplex gyógypedagógiai fejlesztés, tanácsadás és kísérés az értelmileg akadályozott személyek ellátásában

Kulcsfogalmak: pedagógiai jellemzés, tervezési szempontok, komplexitás, fejlesztési területek team-munka, gyógypedagógiai értelmezés-értékelés, utazó gyógypedagógiai ellátás

- A tanácsadás, mint gyógypedagógiai feladatkör
- Komplexitás alapelve
- Az egyéni fejlesztési terv készítésének szempontjai, területei, kialakításának menete, az eredmények gyógypedagógiai értelmezése, értékelése
- A pedagógiai jellemzés szempontrendszer
  - Életkoronkénti, képességek szerinti és kompetenciák szerinti hangsúlyok
- Területek szerinti funkciófejlesztés: nagymozgás, finommozgás, kommunikáció, szociális készségek, kognitív és adaptív fejlesztés, gondozási-önkiszolgálási területek fejlesztése életkoronkénti fókuszokkal
  - Korai intervenció
  - Óvoda
  - Iskola: kompenzáció-korrekción, tehetséggondozás
  - Felnőttkor: elvi alapok, tartalmak
  - Súlyosan halmozottan fogyatékos személyek
- Utazó gyógypedagógiai ellátás sajátosságai
- Együttműködési formái más szakemberekkel, valamint a szülőkkel az egyéni fejlesztés során

9. Környezeti hatások szerepe és hangsúlya a fejlesztésben, gyógypedagógiai tevékenységben

Kulcsfogalmak: társas környezet, szocializációs szinterek, család, dinamikus rendszerszemléletű megközelítés, felmérési eszközök

- Társadalmi folyamatok hatása az egyénre és környezetére
- Együttműködés a családdal és a gyermeket körülvevő környezettel
- Dinamikus rendszerszemléletű modellek: család, mint rendszer; ökológiai modell, tranzakciós szemlélet
- Gyógypedagógusi kompetenciák a rendszerszemlélet tükrében, a beavatkozás és a segítségnyújtás lehetőségei
- A gyermek elfogadását befolyásoló tényezők, annak folyamatjellege és dinamikája
- Vizsgálatok az értelmileg akadályozott gyermekek családjában

- A családi környezet felmérésének lehetőségei (SES és HOME leltár, anamnézis)

10. A kommunikáció fejlődésének, valamint fejlesztésének/ támogatásának jellemzői az értelmileg akadályozott személyek esetén

Kulcsfogalmak: a megértés és kifejezőkészség sajátosságai, a kommunikációs szándék, a bazális és individuális kommunikáció, az AAK rendszere, életkorhoz "köthető" módszertani alternatívák (kommunikációs csatornák), könnyen érthető kommunikáció

- Kommunikációs csatornák (eltérések), a kommunikációelméleti modellek relevanciái értelmileg akadályozottság esetén
- A preverbális kommunikáció, (a beszéd előfeltételei, a nyelvi fejlődés nehezítettsége, a beszédfejlődés szintjei (elhúzódó fejlődés), anyai kommunikáció, utánzás)
- A súlyosan, halmozottan fogyatékos személyek/magas támogatási szükségletű személyek kommunikációja
- Az értelmileg akadályozott személyek beszédének, nyelvi funkcióinak és nyelvelsajátításának jellemzői (vizsgálati eredmények a területen, pl: Down szindrómával élő személyek jellemzői)
- A munkamemória sérülésének lehetséges hatása a kommunikációra
- A kommunikáció fejlesztése/ támogatása a koragyermekkorai intervenció idején (módszerek, eszközök)
- A kommunikáció fejlesztésének/támogatásának módszerei, eszközei és témakörei az óvodai nevelés és az iskolai oktatás során
- Értelmileg akadályozott felnőttek kommunikációjának támogatása, megsegítése (participatív szemlélet)
- Súlyosan és halmozottan fogyatékos/magas támogatási szükségletű személyek kommunikációjának fejlesztése, támogatása (modellek, diagnosztika)
- Az alternatív és augmentatív kommunikáció szerepe, lehetőségei, rendszere (definíciója, változatai)
- Pedagógiai diagnosztika a területen
- A kommunikáció fejlesztésének/támogatásának pedagógiai tartalmi szabályozói, a munka lépései (módszerek, eszközök), A kétirányú kommunikáció hangsúlya (megértés, önkifejezés)
- A könnyen érthető kommunikáció (beszéd, illetve írott szöveg jellemzői, készítése)

11. A kultúrtechnikák szerepe az értelmileg akadályozott tanulók fejlesztésében/ számolás-mérés

Kulcsfogalmak: sajátos kognitív fejlődés, gyógypedagógiai diagnosztika, fejlesztési célok, az egyes területek tanításának sajátosságai, tanulás támogatásának lehetőségei a területen

- A gondolkodás és az elemi matematikai készségek fejlődésének specifikumai
- Gyógypedagógiai diagnosztika a területen. Az értelmileg akadályozott személyek matematikai képesség- és készségstruktúrájának felmérésére
- A fejlesztés cél és feladatrendszer
- Az időbeli és térbeli tájékozódás fejlesztésének specifikumai
- Az elemi tapasztalatok a tárgyak tulajdonságairól tanításának módszerei, eszközei
- A halmazokkal történő tevékenységek, a mennyiségek, számfogalom és műveletek tanításának sajátosságai
- A pénzhasználat, valamint a mérések tanításának sajátosságai, eszközei
- A matematikai készségek fejlesztésének tervezési, megvalósítási sajátosságai értelmileg akadályozott tanulók esetében (tervezés, motiváció, tanulási környezet kialakítása, differenciálás, nevelési-oktatási stratégiák, különböző módszerek kiválasztásának és alkalmazásának lehetőségei)

12. A kultúrtechnikák szerepe az értelmileg akadályozott tanulók fejlesztésében/ olvasás-írás

Kulcsfogalmak: digitális kultúra, gyógypedagógiai diagnosztika, sajátos olvasásértelmezés, módszerek, írás

- Az írott és vizuális kommunikáció változásai és ennek hatása az értelmileg akadályozott személyek életvezetésében, fejlesztésében. Szülői, társadalmi elvárások
- Gyógypedagógiai diagnosztikai eszközök és használatuk a területen
- Az olvasás értelmezése értelmileg akadályozott személyeknél - Hublow módszere
- Az olvasás előfeltételei, szükséges készségek, képességek
- A nyelvi tudatosság fejlesztése, az olvasás-írás előkészítése
- A hangoztató, elemző, összetevő olvasástanítás módszertani lehetőségei, adaptált módszerek
- A vizuomotoros és grafomotoros fejlesztés és az írás tanításának specifikumai értelmileg akadályozott tanulók esetében
- Az olvasástanítás-tanulás támogatásának specifikumai értelmileg akadályozott tanulók esetében (motiváció, tanulási környezet kialakítása, differenciálás, nevelési-oktatási stratégiák, módszerek kiválasztásának és alkalmazásának elvei, olvasás-írás tanulása felnőttkorban)

13. Az egészségügyi státusz, fizikai sajátosságok-eltérések hangsúlya, valamint a testi nevelés, mozgásfejlesztés, mozgásnevelés, testnevelés sajátosságai értelmi akadályozottság esetén

Kulcsfogalmak: adottságok, célok, foglalkozástervezés, szabadidő, sport

- Indikáció, általános és speciális feladatok
- Fiziológiai sajátosságokhoz kapcsolódó ellátási szempontok, igazodás a személy egészségügyi státuszához-fizikai szükségleteihez

- Szindrómákhoz, egyes tünetekhez köthető jellegzetességek, kontraindikációk
- Szakmaközi együttműködés, konzultáció az egészségügyi ellátórendszer tagjaival
- Transzdiszciplináris munkavégzés hangsúlya, annak gyakorlati lehetőségei
- Egészségmegőrzés-betegségmegelőzés
- A testi nevelés fogalma, tantárgyi beágyazottsága, hétköznapi megnyilvánulása
- Az értelmileg akadályozott személyek mozgásának és mozgásfejlődésének sajátosságai: kondíció, koordináció (egyensúly, térészlelés)
- Nagymozgás, finommotoros fejlesztés
- Mozgásnevelés és játék az óvodás- és kisiskoláskorban
- Az iskolai testnevelés foglalkozások felépítése, cél- és feladatrendszere, jellemző módszerei
- A testi nevelés tanórán kívüli színterei, szabadidős tevékenységek, sportlehetőségek
  - A sport és szabadidő, sport és egészséges életmód kapcsolata
  - Kiegészítő terápiás eljárások
    - Indikációk és kontraindikációk
    - A gyógypedagógiai tanácsadás során figyelembe veendő szempontok (igazodás a személy szükségleteihez, szakmai megítélésük)

14. A játék, valamint a szabadidő szervezés-, eltöltés szerepe az értelmileg akadályozott személyek fejlesztésében

Kulcsfogalmak: definíció, fejlődési szintek, didaktikus játék, életkor, a gyógypedagógus feladatai

- A játék definíciója, formái, tipizálás
- A játékfejlődés jellemzői, jellemző eltérések értelmi akadályozottság esetén, játszóképesség, játékkezdeményezés különféle elvi megközelítései
- A fejlesztés folyamán használt eszközök, módszerek
- Lehetséges szintek, szervezési feladatok, szempontok
  - csoportfoglalkozás, tanórai keretek, szabadon választott tevékenység
- A gyógypedagógus sajátos szerepe, feladata, szükséges képességek a játéktevékenység fejlesztésében. Facilitálás - vezetés - irányítás - beavatkozás: helyük, indokoltságuk, megvalósításuk
- A didaktikus játék. Jelentősége, megkülönböztetése a tanulástól, feladatvégzéstől
- A játékra nevelés és a szabadidő kapcsolata
- A szabadidő szervezés során megjelenő gyógypedagógiai feladatok
- A speciális kollégium nevelői feladatellátásának sajátosságai a játéktevékenység, valamint a szabadidő szervezés szempontjából

15. A munka világa. Felkészülés, lehetőségek és kihívások értelmi akadályozottság esetén

Kulcsfogalmak: életminőség, szintek, foglalkoztatás, szabadidő

- A munka és a munkajellegű tevékenységek hatása az életminőségre (egyéni és társadalmi dimenzióban)
- Felkészítés a munkajellegű tevékenységekre (korai élet évektől levezetve)
- Jellemző módszerek, fejlesztési területek a köznevelésben
- Készségfejlesztő iskola: jogi státusz, cél- és feladatrendszere, az intézménytípus kínálta lehetőségek és dilemmák
- Munkajellegű tevékenységek az értelmileg akadályozott személyek életében
  - Emberjogi és személyes identitás szempontú jelentősége
  - Lehetőségek, helyszínei, minőségi és tartalmi jegyei
- A foglalkoztatás lehetséges formái, alapvető jogi keretei
- A munka és szabadidő sajátos viszonya, értelmezése értelmileg akadályozott személyek esetében és az ebből adódó gyógypedagógusi feladatok
- A munkához való jog, munkavégzés értelmezése súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek vonatkozásában (foglalkozásterápia)

16. Súlyosan és halmozottan fogyatékos személyek jellemzői, a fejlesztés, nevelés, oktatás lehetőségeinek tartalmi jegyei, színterei.

Kulcsfogalmak: populáció, koncepciók, bazális stimuláció, fejlesztő ápolás-gondozás, team munka

- A népesség körülhatárolása: a fejlesztés, oktatás, nevelés alapelvei a speciális szükségletek szempontjából
- A fejlesztő nevelés, fejlesztő nevelés-oktatás és a szociális ellátás területe Magyarországon
- A fejlesztés koncepciói és gyakorlata hazánkban és külföldi példák
- A fejlesztés területei, a fejlesztési folyamat tervezése, dokumentáció, egyéni fejlesztési terv
- A „bazális stimuláció” mint komplex fejlesztő módszer
- Gondozási-ápolási feladatok pedagógiai lehetősége az önállóságra nevelésben
  - Önkiszolgálás, fejlesztő ápolás - mindennapos tevékenységek
- A nevelésben, oktatásban, fejlesztésben résztvevő szakemberek kompetenciája, team munka, együttműködés a szülőkkel
- Elemi játékélmény, a szabadidő megélése, „hasznos” eltöltése
- Önrendelkezés, empowerment értelmezése

17. Szociális képességek és fejlesztésük értelmi akadályozottság esetén

Kulcsfogalmak: függőség-autonómia, módszerek, etikai dilemmák, szereplehetőségek, önrendelkezés,

- Szociális függőség
- Neveléseméleti vonatkozások. Közösségi, társadalmi értékrend, egyéni értékrend. Tanulható magatartásformák
  - A kondicionálás jelentősége és dilemmája
  - A nevelés dilemmája: Szabálykövetés, alkalmazkodás vs. önérvényesítés, önrendelkezés
  - A belátás, a meggyőzés lehetőségei és etikai kérdései

- o Gyógypedagógusi (nevelő/kísérő) hatáskör
- Szerepek, kedvelt tevékenységek
  - o Önrendelkezés segítése: például szocioterápiás megközelítési lehetőség, biográfiai munka
  - o Internethasználat lehetőségei és kihívásai
  - o Ismerkedés, bevonódás új tevékenységekbe, közösségekbe és ezek támogatása
- Az integráció, inklúzió jelentősége
  - o Lehetőségek és megoldásra váró feladatok, kérdések
  - o A köznevelés keretein belül és a tágabb társadalmi közösségben
  - o Gyógypedagógusi szerep a fenti témákban (nevelés/tanítás, támogatás, kísérés, együttműködés más szakmákkal)

18. A felnőttkor kérdései

Kulcsfogalmak: szerepváltozás, szexualitás, lakhatás, cselekvőképesség, időskor

- A felnőtt-lét megélése, értelmezése; szerepváltás, szerepváltozások
- Paradigmaváltás a szakmai gondolkodásban: új nemzetközi és hazai szakpolitikai elvek, új hazai jogszabályok (csak utalásszerűen; részletezni a 2. tételnél kell) és szolgáltatási gyűrű (elemek)
- Lakhatási és munkalehetőségek, ellátási, támogatási formák, asszisztencia (szempontok, alapelvek)
- Gondnokság, támogatott döntéshozatal, választójog
- Kliensek új szerepben érdekérvényesítő tapasztalati szakértőként
- Szakemberek új szerepben - esetvivők, esetmenedzserek, hálózatszervezők stb.
- Módszerek és eszközök: egész életutat támogató pályaorientáció, co-production, co-working, LLG, LLL)
- A szakember felelőssége, etikai dilemmák (hatalmi kérdések)
- Szexualitás, szexuális asszisztencia
- Partnerkapcsolatok, családalapítás, gyermekvállalás
- Időskor, haldoklás gyógypedagógiai vonatkozásai, kísérés

2020. szeptember

A szakirány oktatói